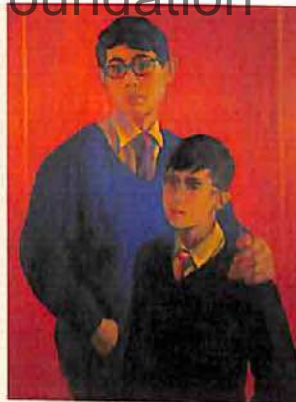

จิตรกรไทย

นิมิตกาล

พิพิธภัณฑ์ศิลปะของ

Rama IX Art Museum Foundation

จิตรกรไทยสมัครเล่น

ผู้ควรแก่การยกย่อง

Rama IX Art Museum Foundation

ISBN	๙๗๔-๗๓๖๗-๗๓-๔
หนังสือ	จิตรกรไทยสมัครเล่นผู้ควรแก่การยกย่อง
พิมพ์ครั้งแรก	กันยายน ๒๕๓๙
จำนวนพิมพ์	๑,๐๐๐ เล่ม
ราคา	๔๕๐ บาท
ผู้จัดการ	ปิยะพร กัญชนะ
บรรณาธิการ	ปวีณา มีสว่าง
ออกแบบ/จัดรูปเล่ม	เกรียง สไตส์
แยกสี/เพลท	กนกศิลป์ โทร. ๒๑๕-๑๕๘๘
พิมพ์ที่	ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์ โทร. ๗๔๙-๘๓๒๓-๓๒
จัดจำหน่าย	บริษัท วิริยะธุรกิจ จำกัด โทร. ๒๕๑-๖๑๑๐ โทรสาร. ๒๕๒-๗๐๐๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

น. ณ ปากน้ำ

จิตรกรไทยสมัครเล่นผู้ควรแก่การยกย่อง.-- กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ,

๒๕๓๙.

๑๖๐ หน้า.

๑.จิตรกร. I.ชื่อเรื่อง.

๗๕๙.๙๕๙๓

ISBN ๙๗๔-๗๓๖๗-๗๓-๔

สำนักพิมพ์เมืองโบราณ (ในนามบริษัท วิริยะธุรกิจ จำกัด) ๓๙๗ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๕๑-๑๔๘๘-๙ โทรสาร. ๒๕๒-๗๕๐๔ ผู้อำนวยการ สุพร ทองธิว ผู้จัดการ ปิยะพร กัญชนะ ผู้อำนวยการฝ่ายศิลป์ จันทศักดิ์
ศรีนวล รองบรรณาธิการ ศิริประภา ดารามาตร์ อภิวันท์ สดุดยพิเชษฐ์ ปวีณา มีสว่าง วินัย สิทธิบุญสุขชัย พิสูจน์อักษร น้าเพชร
สายบุญเรือน ฝ่ายภาพ ปองฉัตร ยาดวง ความคุมการผลิต ชัยพงษ์ แสงสุขเอี่ยม กองผลิต สรวิฑูร์ วัชรินทร์รังค์ ลาวินัย จันทร์จำปา
ประสานงาน ศูนย์ เปียสมประทวน การตลาด บังอร ท้วมสน ไซมอนคล ยูบุรณ ประเสริฐ พรไพศาลสกุล การเงิน อรรพรรณ เอกะ

คำนำสำนักพิมพ์	๕
จิตรกรสมัครเล่นของไทย คำนำเสนอโดย น. ณ ปากน้ำ	๖

ภาพวาดชิ้นเอกโดย จิตรกรไทยสมัครเล่น	
- หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ศิสกุล	๑๗
- หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช	๒๙
- นายทวี บุญยเกตุ	๔๗
- พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร	๕๕
- หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์	๖๙
- ดร. พริยะ ไกรฤกษ์	๘๑

สารัตถะชีวิตจิตรกรไทยสมัครเล่น	
- หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ศิสกุล จิตรกรในดวงใจ	๙๖
- หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นักการเมืองศิลปิน	๑๐๒
- นายทวี บุญยเกตุ จิตรกรด้วยรักและจำเป็น	๑๑๒
- พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร อัจฉริยภาพที่แฝงไว้ในฐานะศิลปิน	๑๒๒
- หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์ ศิลปินในความสันโดษ	๑๓๐
- ดร. พริยะ ไกรฤกษ์ จิตรกรสมัครเล่นหรือมืออาชีพ	๑๔๖

บัญชีภาพ	๑๕๕
คำขอบคุณ	๑๖๐

คำนำสำนักพิมพ์

“ศิลปะยืนยาว ชีวิตสั้น” คำกล่าวของศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี ในข้อนี้ แสดงให้เห็นถึงสัจธรรมประการหนึ่งของชีวิตศิลปิน ท่านเปรียบงานศิลปะอันทรงคุณค่า เป็นเสมือนความดีของอารยชน ที่แม้ตัวคนลาจากโลกไปแล้ว ความดีหรือผลงานที่เป็นอมตะนั้น จะยังคงอยู่ยาวนานเหนืออวาระวัฏฏะชีวิตของบุคคลและศิลปินผู้นั้น

บทความในหนังสือเล่มนี้ ส่วนหนึ่งรวบรวมมาจากบทความที่เคยนำลงตีพิมพ์ในวารสารเมืองโบราณ และนิตยสารสารคดี ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาสาระในบทความดังกล่าวให้ทันสมัยและกระชับรัดกุมมากยิ่งขึ้น ทั้งได้จัดทำบทความอีกส่วนหนึ่งเพิ่มเติมจำนวน ๒ เรื่อง คือ บทความ หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์ ศิลปินในความสันโดษ และ ดร. พริยะ ไกรฤกษ์ จิตรกรสมัครเล่นหรือมืออาชีพ เพื่อแนะนำให้ท่านผู้อ่านได้รู้จักจิตรกรสมัครเล่น ผู้ได้รับการกล่าวขวัญถึงเสมอในวงการศิลปะในฐานะจิตรกร “ผู้มีฝีมือของศิลปะเอก” ของเมืองไทย

การทำงานครั้งนี้จะสำเร็จลุล่วงไปได้ หากขาดการชี้แนะให้คำแนะนำและความรู้ที่เป็นประโยชน์ของอาจารย์ประยูร อุลุชาฎะ (น. ณ ปากน้ำ) ผู้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านตรวจทานต้นฉบับและให้ข้อมูลที่สำคัญเพิ่มเติม รวมทั้งเขียนคำนำเสนอ ซึ่งจุดเด่นอันแสดงถึงความสามารถพิเศษของท่านจิตรกรสมัครเล่น ให้เราท่านได้มองเห็นอัจฉริยภาพทางศิลปะจริงๆ ของท่านผู้สร้างงานคณะบรรณาธิการรู้สึกซาบซึ้งและขอบพระคุณในความเมตตาของอาจารย์เป็นอย่างสูง

หากการอ่านหนังสือเล่มนี้จะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในความหมายของการสร้างสรรค์งานศิลปะ และการดำเนินวิถีทางเยี่ยงศิลปินที่แท้จริงแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้ได้ทำหน้าที่ส่วนหนึ่งสำเร็จลุล่วง ทั้งนี้ด้วยหวังเพียงว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นหนึ่งในก้าวแรกที่น่าท่านผู้ความเข้าใจในการ “สร้างสรรค์งานศิลปะที่แท้จริง” ของ “จิตรกรไทยสมัครเล่น” ผู้ควรได้รับการยกย่องตลอดไป

สำนักพิมพ์เมืองโบราณ

กันยายน ๒๕๓๙

จิตรกรรมเล่นของไทย

น. ณ ปากน้ำ

งานจิตรกรรมเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะบริสุทธิ์ในบรรดาศิลปะ ๕ สาขาด้วยกัน เป็นงานศิลปะประเภทสร้างสรรค์ และผลิตออกมาจากใจของมนุษย์โดยแท้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ จะต้องอาศัยการฝึกฝนความชำนาญที่เรียกว่า วลี อย่างต่อเนื่องพอสมควร กับจะต้องอาศัยความรัก ความชอบของผู้ปฏิบัติการเป็นพิเศษ บางท่านเมื่อปฏิบัติต่อเนื่องเป็นเวลานาน ก็อาจจะทำเป็นอาชีพ เมื่อฝีมือเชี่ยวชาญถึงระดับเดียวกับศิลปินอาชีพทั่วไป

นักศิลปะสมัครเล่นในอดีตของโลก ดังเช่น ซอมเมอเซท มอห์ม ซึ่งเป็นนักประพันธ์เอก ท่านเรียนและออกมาปฏิบัติอาชีพเป็นแพทย์ แต่ด้วยความรักชอบในการประพันธ์ จึงเขียนเรื่องสั้นส่งไปตีพิมพ์ด้วย ผลงานของท่าน ประพันธ์กรเอกผู้นี้เป็นที่ยอมรับแถมหาชน ทำให้จำเป็นต้องเสนอผลงานอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดท่านจึงต้องรามือจากอาชีพแพทย์ กลายเป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่ยิ่งใหญ่ของโลก มีผลงานเป็นอมตะประดับโลกอยู่จนทุกวันนี้

กษัตริย์ของจีนพระองค์หนึ่งในสมัยโบราณ พระองค์ทรงมีพรสวรรค์ในการเขียนภาพด้วยเชิฟู่กันอันเชี่ยวชาญ มีการบันทึกไว้ว่าในพงศาวดาร ซึ่งก็แบบเดียวกับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กษัตริย์พระองค์ที่สองแห่งราชวงศ์จี้ของเรา มีบันทึกไว้ในพงศาวดารว่า พระองค์ทรงเชี่ยวชาญในการแกะสลักด้วยฝีพระหัตถ์อันเป็นยอด จากจดหมายเหตุของกรมหลวงนรินทรเทวี กล่าวไว้ว่า พระองค์มีรับสั่งให้นำแผ่นไม้ที่จะทำบานทวารพระวิหารหลวงพระศรีศากยมุนี วัดสุทัศน์ฯ เข้าไปในพระราชฐาน แล้วพระองค์ทรงทำพิธีจำหลักไม้อันขึ้นชื่อลือชานั้นเป็นปทุม จากนั้นจึงทรงมอบให้นายช่างแกะสลักไม้ผู้มีฝีมือทำการแกะสลักต่อไปจนจบ

ส่วนฝีพระหัตถ์การแกะสลักของพระองค์ที่เราจะเห็นได้ มีปรากฏรูปแกะจำหลักฝีพระหัตถ์ของพระองค์ คือ หัวหุ่นหลวง พญารักใหญ่ กับพญารักน้อย อันประดิษฐานอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทุกวันนี้ นอกจากทรงมีผลงานอันเลอเลิศทางการแกะสลักแล้ว พระองค์ยังทรงเป็นนักดนตรีมีฝีพระหัตถ์

อันวิเศษ ทรงชอบสามสายชื่อ “สายฟ้าฟาด” กล่าวกันว่า ทรงบรรเลงอย่างไพเราะยิ่งนัก เพลงที่พระองค์ทรงนิพนธ์ไว้ ชื่อเพลง “บุหลันลอยเลื่อน” นั้น เป็นเพลงอันจับใจอยู่จนทุกวันนี้ กษัตริย์แห่งพระราชวงศ์จักรีรัชกาลที่ ๗ อีกพระองค์หนึ่งทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทย ที่วงการนักดนตรีไทยถือว่าเป็นผลงานระดับครูยากที่จะหาคนเทียบได้ คือ เพลง “คลื่นกระทบฝั่ง” และ “ราตรีประดับดาว” ยังเป็นเพชรน้ำเอกประดับจิตรกรรมไทยจนบัดนี้

กษัตริย์ศิลปินอีกพระองค์หนึ่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระองค์เป็นนักประพันธ์และเป็นรัตนกวีของไทยซึ่งมีผลงานมากมาย ล้วนเป็นงานดีเด่นที่ได้รับการยกย่องเป็นอันมาก

นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงเป็นกษัตริย์ราชวงศ์จักรีอีกพระองค์หนึ่งซึ่งทรงสนพระทัยงานจิตรกรรม พระองค์ทรงเขียนภาพด้วยดินสอสี บางครั้งก็เขียนภาพด้วยเส้นปากกา เป็นภาพข้าราชการผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท จัดว่าเป็นงานจิตรกรรมสมัครเล่นที่น่าสนใจและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ภาพฝีพระหัตถ์ของพระองค์ทุกภาพได้เคยจัดแสดงที่พระราชวังพญาไท มีการประมูลขายเพื่อนำเงินสมทบทุนซื้อเรือรบ หรือสิ่งอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ภาพเหล่านี้ได้กรอบทองอย่างดี ทางราชการได้เก็บรักษาไว้ ต่อมางานบางส่วนได้นำมาติดตั้งไว้ในสตูดิโอ ห้องเพนท์ติ้ง ที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรมมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๐ ยังมีเห็นอยู่อย่างน้อยก็ราวๆ ๔-๕ รูป หรือมากกว่านั้น แต่ต่อมาภายหลัง ภาพอันมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ ไม่เคยเผยโฉมหน้าให้เห็น อาจจะเป็นเพราะทางราชการนำไปเก็บรักษาไว้หรือปลาสนาการไปโดยวิธีทางเช่นไรไม่อาจหยั่งทราบได้

กษัตริย์ราชวงศ์จักรีพระองค์ที่ ๙ คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในจำนวนพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ นี้ ได้เสด็จครองราชย์เป็นปีที่ ๕๐ พระองค์ทรงมีพรสวรรค์เป็นพิเศษ ซึ่งเป็นที่รู้จักกัน

ทั่วไปในยุคนี้ว่า ทรงมีฝีพระหัตถ์อันเลิศในการเล่นดนตรี และการพระราช-
นิพนธ์เพลง เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้นล้วนเป็นเพลงไพเราะทั้งสิ้น

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงสนพระทัยในเชิงจิตรกรรม ทรงวาดภาพ
สีน้ำมัน เป็นภาพพหุเทรต (ภาพคน) กับภาพอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ผลงาน
ภาพสีน้ำมันของพระองค์ซึ่งเขียนลงบนแผ่นผ้าใบ ล้วนเป็นงานที่ใช้สีสะอาด
ส่วนใหญ่ค่อนข้างสดใส สีไม่ซ้ำหรือสกรปรก ในสมัยที่พระองค์ทรงทุ่มเทให้กับ
การเขียนภาพอยู่นั้น ได้เขียนออกมาเป็นชุดติด ๆ กันหลายภาพ ทำให้พระองค์
ได้มีโอกาสทำงานต่อเนื่องจึงเกิด วลี คือ ชำนาญยิ่ง ๆ ขึ้น ตามลำดับ โดยมี
จิตรกรกิตติมศักดิ์ คือ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์ ผู้เคยไปร่ำเรียนการเขียนภาพมาจาก
โกกอก้า จิตรกรเอกของโลก ซึ่งมีชื่อโด่งดังในเชิงเขียนลัทธิเอ็กสเพรสชันนิสม์
(Expressionism) อันมีวิวัฒนาการมาจากศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ ได้ถวาย
คำแนะนำในกรรมวิธีต่าง ๆ เป็นการปฏิบัติกรอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และ
ทฤษฎีการเขียนภาพตามแบบแผนของสากลโดยแท้ ดังนั้นงานจิตรกรรมของพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน จึงเป็นผลงานอันมีคุณค่าตามแบบฉบับ
ของศิลปินสมัครเล่น ซึ่งทำงานก้าวเข้าสู่โลกของจิตรกรรมสมัยใหม่อย่างถูกหลัก
การ และแลเห็นทางอันแจ่มจรัสภายในอนาคต

พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่อีกพระองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
พระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเขียนภาพลายเส้นแรงเงาและลายเส้นปากกาไว้เป็น
จำนวนมาก เช่น ภาพชุดทศชาติชาดก ภาพชุดประกอบหนังสือ “ธรรมมา
ธรรมะสงคราม” ของพระมหาธีรราชเจ้า ภาพร่างจิตรกรรมฝาผนัง พระที่นั่ง
บรมพิมาน กับภาพร่างต่าง ๆ อีกจำนวนมาก ภาพต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้เคยนำ
แสดงที่ตำหนักปลายเนิน วงคลองเคยของพระองค์ท่าน เนื่องในวันครบรอบวัน
สิ้นพระชนม์เป็นประจำปี เข้าใจว่าคงจะมีการแสดงเป็นประจำปีอยู่มิได้ว่างวัน
อย่างไรก็ดี แม้ว่าผลงานของพระองค์จะเป็นงานที่ทรงอดส่ำทำด้วยใจรักเป็น
ครั้งคราว แต่เนื่องจากพระองค์ได้ทรงเขียนงานศิลปะต่าง ๆ เช่น งานออกแบบ
พัตรองเนื่องด้วยในวาระต่าง ๆ ของเจ้านายที่ได้กราบไหว้วานให้พระองค์เขียนให้

๑. “สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ”
สีน้ำมัน พ.ศ. ๒๕๐๔
๕๔ x ๗๔ ซม.
๒. “ไม่ปรากฏชื่อ”
สีน้ำมัน
๓. “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา”
สีน้ำมัน พ.ศ. ๒๕๐๕
๕๖ x ๗๐ ซม.
๔. “ไม่ปรากฏชื่อ”
สีน้ำมัน
๕๐ x ๖๕ ซม.

๑.

๒.

๓.

๔.

และบางครั้งก็ทรงออกแบบพระเมรุมาศของพระเจ้าแผ่นดิน พระราชินี และพระราชวงศ์ชั้นสูงเป็นประจำ ในฐานะที่ทรงเป็นผู้ชำนาญงานพิเศษทางนี้อย่างที่ไม่มิผู้ใดมาเทียบได้ จึงถือว่าทรงเป็นศิลปินอาชีพมิใช่สมัครเล่น ทั้ง ๆ ที่พระองค์ได้ประกอบภารกิจอื่น ๆ ที่สำคัญเป็นหลักฐานทางราชการหลายประการ เช่น เป็นเสนาบดี เป็นผู้สำเร็จราชการ เป็นกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ฯลฯ ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงอยู่คาบเส้นระหว่างศิลปินอาชีพกับศิลปินสมัครเล่น โดยมีอาจแน่นแน่อนว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดชัดเจนลงไปได้

จิตรกรสมัครเล่นคนสำคัญท่านหนึ่งในจำนวนจิตรกรสมัครเล่น ๖ ท่าน ที่ได้นำเสนอ ณ ที่นี่ คือ หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ดิศกุล พระธิดาสมเด็จเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ปราชญ์เอกของเมืองไทย ผู้ได้แสดงแนวแห่งการเป็นศิลปินเอก คือ เป็นจิตรกรสมัครเล่นผู้ผ่านการฝึกฝนการเขียนภาพอย่างมีระบบ เคยปรากฏผลงานของท่านแสดงในงานศิลปกรรมแห่งชาติสมัยแรก ๆ มาหลายครั้ง เช่น ภาพต้นไม้ที่ควั่น เขียนด้วยดินสอสี ภาพภาพสตรีชื่อ “ซุนอ้วน” ซึ่งเขียนด้วยดินสอสีดำแรกๆ กับภาพชายทะเลหัวหินเขียนด้วยดินสอสี เป็นภาพอันงดงามมากหลายภาพ

เมื่อได้ศึกษาจากผลงานของท่านหญิงชุดต่าง ๆ ในอดีต ดังที่ได้นำมาเสนอไว้ทั้งหมดนี้ ก็ทำให้เราตระหนักได้ว่าท่านหญิงได้ทรงทำงานภาคปฏิบัติทางจิตรกรรมอย่างถูกหลักและถูกวิธี สำแดงฝีมืออันเชี่ยวชาญอยู่ในระดับเดียวกับจิตรกรอาชีพโดยแท้

ในบรรดาจิตรกรศิลปินสมัครเล่นของไทยแต่อดีต เมื่อได้ศึกษาผลงานของหม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ดิศกุลแล้ว ก็ต้องยอมรับกันว่าผลงานการเขียนภาพของท่านหญิง มีลักษณะเป็นศิลปะอันยิ่งใหญ่ คู่ควรแก่การยกย่องเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี หลังจากได้เห็นผลงานที่ได้รับเชิญเข้าร่วมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในยุคก่อนปี ๒๕๐๐ จึงได้เชิญท่านหญิงร่วมเป็นกรรมการตัดสินงานศิลปกรรมแห่งชาติ ซึ่งท่านหญิงได้ร่วมเป็นคณะกรรมการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติทุกครั้งตลอดมา จวบจนต้องเลิกรา

ไปด้วยพระอนามัยของท่านหญิงระยะหลังไม่สู้สมบูรณ์ปกตินัก

จิตรกรสมัครเล่นเชื้อพระวงศ์อีกท่านหนึ่ง คือ อดีตนายกรัชมุนตรีของไทย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านได้เป็นหัวหน้าเสรีไทยสายต่างประเทศที่สหรัฐอเมริกา ฯลฯ เริ่มเขียนภาพสมัครเล่นตั้งแต่ในสมัยยังศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ และท่านยังคงเขียนภาพตลอดมา แม้เมื่อยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังเมื่อพ้นจากวาระแล้ว ท่าน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ผู้มีอัจฉริยะทางศิลปะ ได้ใช้เวลาประจำวันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและความงามเสมอมา ดังรายการภารกิจประจำวันของท่านมีดังนี้

ตั้งแต่เช้า คือ ๖-๗ โมงเช้า ลุกขึ้นไปดูต้นไม้ที่ปลูกไว้ในกระถางที่เรือนเพาะชำต้นไม้ รดน้ำต้นไม้ หรือปลูกต้นไม้อยู่ตลอดเวลารุ่งอรุณจนเก้าโมง จากนั้นหลังอาหารเช้าก็เล่นเปียโน เพลงของโซแปง และเพลงคลาสสิกที่ชอบ รวมทั้งเพลงที่แต่งเอง และเพลงไทยเดิมที่เรียบเรียงใหม่โดยตัวท่านเอง ตอนกลางวันท่านจะเขียนรูปเป็นเชิงทำงานปฏิบัติ เช่น เขียนภาพพหุเทรทจากบุคคลใกล้ชิด หรือบุคคลที่พอจะหามาเป็นแบบได้ ท่านจะปฏิบัติภารกิจทางศิลปะเช่นนี้ทุกวันไม่ว่างเว้น บางครั้งเป็นวาระพิเศษก็จะเขียนภาพสีน้ำมันบ้างสีน้ำบ้าง ส่วนใหญ่สีน้ำมันมักจะเขียนเมื่อได้ไปนอกสถานที่หรือตามต่างจังหวัด

ภาพพหุเทรท (portrait) หรือภาพหน้าคนที่ท่านฝึกฝนเป็นประจำนั้น ก็เป็นการเขียนสีชอล์กบนกระดาน จากผลงานภาพวาดสีน้ำมันสีปาสเทล (สีชอล์ก) และสีน้ำที่สะสมเก็บไว้จำนวนมาก ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีฝีมือแม่นยำ และสายตาที่เที่ยง ซึ่งคงจะเป็นเพราะว่าท่านเป็นนักศิลปะที่มุ่งมั่นในการทำงาน และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่เคยว่างเว้น ผลงานภาพวาดที่ได้นำเสนอไว้ในที่นี้คงจะเป็นประจักษ์พยานได้ดีว่า ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีผู้นี้ ท่านมีพรสวรรค์ทางจิตรกรรมและความแหลมคมทางศิลปะวิเศษเพียงไร นอกเหนือไปจากการคิดกรรม คือ การเล่นดนตรี และการแต่งเพลง ซึ่งเป็นที่รู้จักและกล่าวขวัญถึงมานานแล้ว จึงไม่น่าประหลาดใจอะไรที่ทายาท

ของท่านคือ องคมนตรี พลเรือตรี หม่อมหลวงอัศนี ปราโมช ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศาการดนตรี ด้วยฝีมือในการเล่นการแต่งเพลง การอำนวยเพลงอันเป็นเอกอยู่ในขณะนี้ ก็เพราะว่ามีเชื้อไขสืบเนื่องกันมาอย่างแนบแน่น ดังที่ประจักษ์เห็นกันอยู่แล้วนั่นเอง

ผลงานจิตรกรรมสีน้ำของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเคยถือกัน ในสมัยสงคราม เมื่อครั้งท่านส่งผลงานสีน้ำขนาดใหญ่เข้าแสดงร่วมกับชมรม จิตรกรจักรวรรดิศิลปิน ซึ่งจัดการแสดงที่ชั้นบนของศาลาเฉลิมกรุงร่วมกับ จิตรกรเอกในสมัยนั้น ยังเป็นงานอันงามสง่า สีสระอาดจับใจผู้คนอยู่จวบจนทุกวันนี้ ส่วนมากจะเป็นภาพทิวทัศน์ ภูเขากับทะเล และต้นไม้ ซึ่งท่านเขียนได้งาม จับใจเป็นพิเศษ และดียิ่งกว่าจิตรกรอาชีพหลายต่อหลายคนด้วยซ้ำไป จึงอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จในการใช้เทคนิคสีน้ำโดยเฉพาะการใช้สีได้สะอาด สดใส ของอดีตนายกรัฐมนตรีนายท่านนี้ เป็นผลงานของจิตรกรฝีมือเอกผู้ผ่านการฝึกฝน มาชัดเจนแล้วจริงๆ

นอกจากนี้ยังมีอดีตนายกรัฐมนตรีนายท่านหนึ่ง ซึ่งเป็น นายกรัฐมนตรีในสมัยการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง สมัยก่อนหน้าท่าน ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเล็กน้อย ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีทั้งคู่ ต่างก็ผ่านการศึกษา ขั้นสูงจากยุโรปมาแล้ว ความรู้เรื่องโลกและรสนิยมทางศิลปะจึงถูกบรรจุไว้เป็นจิตวิญญาณอย่างเปี่ยมล้น รสนิยมตามแบบแผนของชนชั้นมีการศึกษา ของชาวอสังคตประเทศ อันประกอบด้วยการผ่านพบเห็นสิ่งดีงามทางศิลปะ สากลมาด้วยญาณทัศนะของตนเอง ทำให้นายทวิ บุญยเกตุ และม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มีความได้เปรียบกว่าบุคคลธรรมดาสามัญ ที่มีได้เคยผ่านการศึกษาจาก ยุโรปมา แม้ว่าโดยเนื้อแท้ ท่านทั้งสองได้ศึกษาและได้รับความสำเร็จทาง วิชาการแขนงอื่น ๆ ซึ่งมีใช้การเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยตรง ความชอบพอกับ รสนิยมและพรสวรรค์ในกรณีพิเศษของท่าน ทำให้สามารถซึมซับ และประจักษ์ คุณค่าทางศิลปะจิตรกรรมได้อย่างลึกซึ้ง

ฯพณฯ ทวิ บุญยเกตุ เป็นบุคคลระดับหัวหน้ารัฐบาลผู้หนึ่ง ซึ่งมี

ความรักชอบทางศิลปะ และยังปฏิบัติงานด้วยตนเองอีกด้วย เฉกเช่นท่านเซอร์ วินสตัน เชอร์ชิลล์ อดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ ผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ความละม้ายเหมือนในชีวิตประวัติของท่านรัฐบุรุษที่กล่าวมานี้ ตรงกันที่ว่า ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีได้ใช้เวลาในช่วงพักผ่อนจากราชการ หรือภายหลัง เกษียณราชการแล้ว มาทุ่มเทให้แก่การเขียนรูปอย่างเคร่งเครียด โดยเฉพาะกับ นายช่างศิลป์จิตรกรอาชีพทั้งปวง

ผลงานจิตรกรรมสีน้ำของ ฯพณฯ นายทวิ บุญยเกตุ อันโดดเด่นที่ได้ หยิบยกมาพิจารณา ณ ที่นี้ อาทิ ภาพ “เรือใบสามลำ” ภาพ “ช่องเขาและเรือใบ” และภาพ “ถนนและต้นไม้สองข้างทางในปารีส” เป็นต้น

จิตรกรสมัครเล่นที่จะได้กล่าวถึงไว้ ณ ที่นี้อีกพระองค์หนึ่ง คือ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต (พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏ พงษ์บริพัตร) เจ้าชายแห่งราชวงศ์จักรีอีกผู้หนึ่ง ซึ่งมีความรักและความสน พระทัยทางงานจิตรกรรม โดยใช้เวลาว่างเขียนภาพตลอดมา นับตั้งแต่ขณะยัง ทรงศึกษาวิชาอื่นที่ประเทศอังกฤษ แม้เมื่อเสด็จกลับเมืองไทยแล้วก็ยังทรง เขียนภาพเป็นงานอดิเรกอยู่เสมอ ฝีพระหัตถ์ในการครอบงำของท่านนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องด้วยทรงฝึกฝนมามาก ประกอบกับทรงเขียนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่างเว้น โดยสังเกตจากการใช้เทคนิคแสงเงาอย่างเชี่ยวชาญ จึงนับว่าพระองค์ ท่านเป็นจิตรกรผู้มีฝีมือการครอบงำที่โดดเด่นอีกพระองค์หนึ่ง

ท่านศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี ได้กล่าวเน้นอยู่เสมอว่า “งานครอบงำ เป็นไวยากรณ์ของการเขียนภาพและการปั้นทั้งมวล” ข้อนี้เป็นความจริงดัง ที่ท่านปรมาจารย์ทางศิลปะได้กล่าวไว้ ดังนั้นศิลปะจึงต้องฝึกฝนฝีมือครอบงำ อยู่เสมอจนเชี่ยวชาญ แม้นายช่างศิลป์จิตรกรสมัครเล่น ดังเช่น ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ท่านยังต้องฝึกฝนการเขียนครอบงำด้วยสีปาสเทลทุก ๆ วัน เพื่อฝึกจักษุ ประสาทให้แม่นยำ และมีมือที่เที่ยงอยู่เสมอ งานครอบงำ แม้ว่าจะเป็นงาน ที่ง่ายก็จริงอยู่ แต่การเขียนครอบงำให้ดีนั้น จะต้องประกอบด้วย ความรู้และความ สามารถอันแท้จริง มิฉะนั้นก็จะเขียนเส้นมีน้ำหนักเท่ากันเป็นเส้นลวด คือ

เส้นแข็งปราศจากชีวิต ในการพิจารณาหน่วยก้านของผู้ที่จะเป็นจิตรกรศิลป์เอกต่อไปข้างหน้า ก็มักจะใช้งานฝึกฝนครออิงเป็นข้อมูลในการวินิจฉัย เช่นเดียวกับการจะดูแววของผู้ที่จะเป็นนักเปียโนระดับดีเด่น ท่านก็ให้ฟังสำเนียงในการเคาะคีย์เปียโน ถ้าเสียงเท่าๆ กัน แม้จะชำนาญชาญ ก็จะไม่ได้รับการพิจารณาจากครุคนตรีชั้นเอก ผู้ที่จะได้รับการยกย่องว่ามีแววในการเป็นนักดนตรีโดยแท้ ท่านให้ฟังการกดคีย์เปียโน มีทั้งแผ่วเบาและแน่นหนกอย่างถูกจังหวะจะโคน ไม่ว่าจะคล่องหรือรวดเร็วปานใด หากว่ามีได้เป็นไปในลักษณะที่ว่านี้ ก็ฉายแววอนาคตทางดนตรีไม่จรัสแสงเอาเสียเลย อันการคล่องมือและรวดเร็ว นั้นพอฝึกฝนกันได้ แต่การรู้จักน้ำหนักอ่อนแก่ นั้น เป็นหัวใจทางการดนตรีโดยแท้ และอาจกล่าวได้ว่าพระองค์เจ้าจุมภพยงษ์บริพัตร คือผู้ที่ได้ผ่านการฝึกฝนการครออิงมาอย่างดี จนเกิดเป็นฝีมือที่ชัดเจนและเชี่ยวชาญ สมควรแก่การยกย่องเป็นอย่างยิ่ง

จิตรกรสมัครเล่นผู้สูงศักดิ์และมีฝีมือระดับยอดเยี่ยมคนหนึ่ง ซึ่งเคยใช้ชีวิตเป็นเสรีไทยผู้พำนักอยู่ในอังกฤษ และมาปฏิบัติงานกู้ชาติโดยปกปิดอยู่ที่อินเดีย พระนามของท่านคือ หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธุ์ ท่านได้เคยส่งผลงานเขียนภาพสีน้ำ ในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติของมหาวิทยาลัยศิลปากร ตั้งแต่ครั้งแรกๆ และได้แสดงผลงานมาโดยตลอด ในที่สุดท่านได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ติดต่อกันมาอย่างน้อย ๒๐ กว่าปี ซึ่งก็เป็นประวัติประจักษ์ได้ ในความเป็นผู้มีฝีมือ และความรอบรู้ในเชิงศิลปะของท่าน ซึ่งอยู่ในระดับเป็นผู้ตัดสินผลงานของศิลปินจิตรกรอาชีพได้ เช่นเดียวกับ หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา ดิสกุล ซึ่งก่อนหน้านี้ก็ทรงได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติไทยมาเป็นเวลานาน จวบจนชราภาพลง

ภาพอันลือชื่อของท่านชายการวิก เคยแสดงในห้องแสดงภาพศิลปกรรมแห่งชาติเมื่อ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว มีภาพสีน้ำหลายภาพที่แสดงฝีพระหัตถ์อันควรยกย่อง เช่น ภาพ “เขาสิงห์” และภาพทิวทัศน์ต่าง ๆ ซึ่งก็ไม่มีโอกาสมาเผยโฉมหน้าในหนังสือเล่มนี้ ภาพที่ทางสำนักพิมพ์เมืองโบราณได้ทูล

ขอจากท่านมาได้ เป็นเพียงผลงานเล็กน้อยที่หลงเหลืออยู่ แต่กระนั้นก็นับได้ว่า ภาพเหล่านี้คือภาพที่มีฝีมือเลิศของท่านซึ่งคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคน ที่ทำให้หม่อมเจ้าการวิก เป็นศิลปินสมัครเล่นผู้มีชื่อเสียงเด่นผู้หนึ่งในประเทศไทยปัจจุบัน

งานจิตรกรรมสมัครเล่นของจิตรกร นายช่างศิลปินสมัครเล่นผู้มีชื่อเสียงในยุคปัจจุบันอีกท่านหนึ่ง คือผลงานจิตรกรรมของ ดร. พริยะ ไกรฤกษ์ ท่านผู้นี้แม้ว่าจะเป็นศิลปินสมัครเล่น แต่ก็เพราะว่าเคยผ่านการศึกษาทางการเขียนภาพมากับจิตรกรเอกของโลกที่ยุโรปมาแล้ว โดยร่ำเรียนกับโกกอนก้า จิตรกรนามกระเดื่องของโลก หนึ่งในจิตรกรลัทธิเอ็กสเพรสชันนิสม์ ซึ่งการเขียนภาพสีน้ำมันด้วยเทคนิคอิสระ และใช้สีได้สดใส สะอาด ชวนประทับใจ ได้ประทับใจรอนำสำนิบบนผลงานของ ดร. พริยะ ไกรฤกษ์ ศิษย์ของท่านหลายต่อหลายชั้น ด้วยเทคนิคการใช้สีอย่างฉับพลันแบบเอ็กสเพรสชันนิสม์ ชวนให้เกิดความสงสัยว่า ท่านผู้นี้แท้จริงเป็นจิตรกรฝีมือระดับอาชีพมาก่อน และเคยแสดงผลงานฝีมือที่สยามสมาคม เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว

ภาพอันได้รับการยกย่องกันมาก มักจะเป็นภาพคนที่เรียกกันว่างานพอกเดรท แม้ว่าฝีมือจะอยู่ในระดับอาชีพ ประกอบทั้งเคยฝึกฝนร่ำเรียนการเขียนภาพมาอย่างดี ซึ่งควรจะเรียกท่านว่าเป็นศิลปินอาชีพโดยแท้ แต่ต่อมาคุณพริยะ ไกรฤกษ์ ได้ไปเรียนทำปริญญาต่อ คราวนี้ไปที่สหรัฐอเมริกา พักใหญ่ก็ได้ปริญญาเอกทางประวัติศาสตร์ศิลป์ติดตัวมา อันเป็นความจำเป็นที่ ดร. พริยะ ไกรฤกษ์ ต้องมีอาชีพในการสอนหนังสือและให้ความรู้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ผู้เป็นต้นสังกัด ที่ท่านได้รับราชการในอาชีพของอาจารย์ประจำ ดังนั้นก็เป็นเหตุทำให้ ดร. พริยะ ต้องห่างเหินจากการเขียนรูปอันเป็นงานที่รักไป ท่านจึงต้องตกมาอยู่ในสภาพจิตรกรสมัครเล่นผู้มีฝีมืออันเลิศอีกผู้หนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ดีจากผลงานภาพวาดที่ปรากฏหลงเหลืออยู่ในขณะนี้ ล้วนบ่งบอกถึงฝีมือของดร. พริยะ ไกรฤกษ์ ผู้ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นทั้งจิตรกรอาชีพและจิตรกรสมัครเล่นในคนคนเดียว ท่านคือจิตรกรผู้มีฝีมือดียิ่งคนหนึ่งของเมืองไทย

อย่างที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์วงการศิลปะ แจกเช่นเดียวกับจิตรกรสมัคร
เล่นท่านอื่นทุกท่านที่ได้นำเสนอไว้ ณ ที่นี้ตราบนานเท่านาน

Rama IX Art Museum Foundation

ผลงาน หม่อมเจ้าหญิงพิไลยเลขา จิศกุล